

Saamelaisten totuus- ja sovintokomissio

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisesti työtä Saamelaisten totuus- ja sovintokomission asettamiseksi on jatkettu tällä hallituskaudella.

Tavoitteet

Saamelaisten totuus- ja sovintokomission tavoitteena on tunnistaa ja arvioida saamelaisten kokemaa historiallista ja nykyistä syrjintää. Tähän kuuluvat muun muassa valtion sulauttamispolitiikka sekä oikeuksien loukkaukset. Komission tehtävänä on selvittää, miten nämä vaikuttavat saamelaisiin ja heidän yhteisönsä nykyisessä tilanteessa.

On tärkeää, että komission työn seurauksena vuoropuhelu ja luottamus saamelaisten ja valtion välillä lisääntyy. Komission työllä halutaan edistää saamelaisten parempia mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Prosessin aikana pyritään myös vahvistamaan saamelaisuuden ja saamelaiskulttuurin tuntemusta valtaväestön keskuudessa.

Saamelaisten totuus- ja sovintokomissio laatii työstään raportin, joka sisältää konkreettisia toimenpide-ehtouksia. Raportti luovutetaan valtioneuvostolle, Saamelaiskäräjille ja Kolttien kyläkokoukselle 30.11.2023 mennessä.

Komissio

Saamelaisten totuus- ja sovintokomissio on työssään itsenäinen ja riippumaton. Komissiossa on viisi jäsentä. Komission jäsenet ovat laajaa luottamusta nauttivia henkilöitä saamelaisten ja suomalaisen yhteiskunnan keskuudessa. Komissiossa on jäseniä, joilla on erityisosaamista saamelaisten oloista, kielestä ja kulttuurista. Komission nimittämisessä on huomioitu saamen eri kieliryhmät sekä sukupuolten tasapuolinen edustus.

Komissio voi suunnata toimintaansa ja järjestäytyä parhaaksi katsomallaan tavalla ja perustaa esimerkiksi työryhmiä tai jaostoja täyttääkseen toimeksiantonsa ja sille asetetut tavoitteet.

Komission työn tueksi palkataan sihteeristö.

Seurantaryhmä

Totuus- ja sovintokomission tueksi perustetaan seurantaryhmä. Seurantaryhmä työskentelee siihen saakka, kunnes totuus- ja sovintokomission työ päättyy. Valtioneuvoston kanslia on pyytänyt jäsen ehdotukset seurantaryhmään eduskunnassa edustettuina olevilta puolueilta, Saamelaiskäräjiltä, Kolttien kyläkokoukselta, evankelis-luterilaiselta kirkolta ja ortodoksiselta kirkolta.

Komission asettamisen valmistelu

Hallitus käynnisti saamelaisten totuus- ja sovintoprosessin valmistelun Saamelaiskäräjien aloitteesta lokakuussa 2017. Laaja kuulemiskierros sekä seminaari kansainvälisistä totuus- ja sovintokomissiokokemuksista järjestettiin touko–kesäkuussa 2018.

Valmistelun pohjana on hyödynnetty tietoa muun muassa Norjan ja Kanadan komissioista ja Etelä-Amerikan komissioiden työtä tuntevalta asiantuntijalta.

Saamelaiskäräjät ja Suomen hallitus informoivat eduskuntaryhmiä totuus- ja sovintoprosessista 21.11.2018. Tapaamisessa keskusteltiin myös tarvittavasta eduskunnan vaalikauden ylittävstä sitoumuksesta ja tuesta prosessille sekä näkemyksistä, miten prosessia tulisi edistää.

Varsinaiset neuvottelut totuus- ja sovintokomission mandaatista aloitettiin valtion, Saamelaiskäräjien ja Kolttien kyläkokouksen välillä helmikuussa 2019. Mandaatti käsiteltiin hallituksen iltakoulussa 13.11.2019. Silloin katsottiin, että asiassa voidaan edetä nimeämisprosessiin. Myös Saamelaiskäräjät ja Kolttien kyläkokous hyväksyivät mandaatin joulukuussa 2019.

Mandaatin mukaisesti aloitettiin komission jäsenehdokkaiden kartoitus.

Saamelaiskäräjien ja Kolttien kyläkokouksen valintaprosessit

Saamelaiskäräjät ja Kolttien kyläkokous pyysivät saamelaisyhteisöiltä esityksiä komission jäseniksi 17.5.2020 mennessä. Esityksiä tuli määräaikaan mennessä yhteensä 16 kappaletta, joista 14 Saamelaiskäräjille ja kaksi Kolttien kyläkokoukselle. Esitettyjä henkilöitä oli yhteensä kymmenen. Avoimella ehdotusmenettelyllä valmisteltiin Saamelaiskäräjien ja Kolttien kyläkokouksen esityksiä totuus- ja sovintokomission jäseniksi. Saamelaiskäräjät järjesti kuulemisia esitettyjen komissaarien valinnasta ennen päätöksentekoa.

Saamelaiskäräjien kokous päätti 18.12.2020 esittää saamelaisten totuus- ja sovintokomission jäseniksi Heikki Hyväristä ja Miina Seurujärveä. Kolttien kyläkokous päätti esittää komission jäseneksi Irja Jefremoffia.

Valtion nimeämien komission jäsenten valintaprosessi

Valtion nimeämien komission jäsenten osalta soveltuvia henkilöitä on kartoitettu virkamiesvalmisteluna. Valtion komissaariehdokkaiksi etsittiin riippumatonta asiantuntijaa, jolla on monipuolinen kokemus ja osaaminen totuus- ja sovintokomission kannalta hyödyllisistä taidoista. Valmisteluissa oli taustaoletuksena, että Saamelaiskäräjien ja Kolttien kyläkokouksen nimeämät edustajat tuovat komissioon vahvaa osaamista saamelaisiin ja heidän yhteisöihinsä liittyen.

Valtion komissaariehdokkaat ovat työelämäprofessori Hannele Pokka ja arkkipiispa emeritus Kari Mäkinen.

Saamelaiskäräjät hyväksyi kokouksessaan 18.2.2021 yksimielisesti valtion esittämät totuus- ja sovintokomission komissaariehdokkaat. Kolttien kyläkokoukset hyväksyivät valtion komissaariehdokkaat kokouksessaan 20.-21.2.2021.

Komissaariehdokkaiden valinnan jälkeen komission valmistelua ja yhteensovittamista jatkettiin osapuolten kesken. Neuvottelujen jälkeen todettiin, että asiassa voidaan edetä komission asettamiseen.

Psykososiaalinen tuki

Psykososiaalinen tuki on olennainen osa Saamelaisten totuus- ja sovintokomission työtä. Tukea tulee olla tarjolla koko prosessin ajan. Palveluiden lähtökohtana on saamelaisen kulttuuritaustan sekä saamen kielten huomioiminen.

Valtioneuvoston kanslia teki yhteistyösopimuksen Lapin sairaanhoitopiirin (LSHP) kanssa kesällä 2020 psykososiaalisen tuen vahvistamisesta prosessin aikana. Yhteistyösopimuksen mukaisesti LSHP teki aiheesta selvitystyön. Selvitystyön tueksi asetettiin koordinaation seurantaryhmä, jossa oli jäsenenä edustajat Saamelaiskäräjiltä, Kolttien kyläkokoukselta, saamelaisalueen kunnista ja LSHP:stä. Selvitystyö luovutettiin valtioneuvoston kanslialle ja Saamelaiskäräjille maaliskuussa 2021.

Kustannukset

Komission menot maksetaan momentilta 23.01.26 Saamelaisten totuus- ja sovintoprosessin edistäminen.
